

mgr Agnieszka Deja

Streszczenie

Przedstawiona rozprawa doktorska omawia problematykę procesu budowania podtrzymywania i przekształcania relacji pracowników z podopiecznymi rodzinnymi domów dziecka. Celem niniejszej pracy jest ukazanie wewnętrznej struktury środowiska rodzinnych domów dziecka oraz zróżnicowanych relacji pomiędzy pracownikami a podopiecznymi tej placówki. Rozprawa składa się ze wstępu, rozdziału teoretycznego, rozdziału metodologicznego, empirycznego, zakończenia, bibliografii i aneksu. Rozdział pierwszy ma charakter teoretyczny, przedstawione są w nim główne pojęcia związane z pieczą zastępczą, które mogą okazać się przydatne dla odpowiedniego zdefiniowania problemu. W drugiej części przedstawiono cztery formy rodzinnej pieczy zastępczej, tj. adopcja, rodzina zastępcza, wioski dziecięce i rodzinne domy dziecka. Rozdział ten przedstawia także genezę i ewolucję rodzinnych domów dziecka w ujęciu historycznym, która umożliwia dokładniejszą i bardziej usystematyzowaną analizę powstawania rodzinnych form pieczy zastępczej w tym rodzinnych domów dziecka.

Trzecia część pracy teoretycznej przedstawia obowiązki i oczekiwania wobec rodzinnych domów dziecka w świetle aktualnych aktów prawnych. Podstawą do rozważań są przede wszystkim akty prawne regulujące funkcjonowanie rodzinnych domów dziecka, zwłaszcza - ustawa o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011r. Weryfikacja aktualnych aktów prawnych, pozwala na zrozumienie zachodzących zmian w reorganizacji i reformacji pieczy zastępczej w Polsce.

Ostatnia część rozdziału teoretycznego omawia rodzinny dom dziecka jako miejsce (przestrzeń) relacji międzyludzkich, które mają swoje konsekwencje dla socjalizacji i wychowania podopiecznego. Przedstawiono w nim wybrane potrzeby osieroconego dziecka, komunikację interpersonalną w różnych okresach życia dziecka oraz sposób tworzenia relacji i umacniania więzi w rodzinnym domu dziecka. Analiza tej części pozwala na dokładniejsze poznanie i zrozumienie jak funkcjonują rodzinne domy dziecka.

Rozdział drugi dotyczy założeń metodologicznych badań własnych konstruowanych w oparciu o paradygmat jakościowy. W badaniach posłużono się metodą indywidualnych przypadków i

wykorzystano takie techniki badawcze, jak: wywiad swobodny, obserwację uczestniczącą oraz analiza dokumentów zastanych.

Triangulacja na poziomie technik badawczych, pozwoliła na pogłębienie rozumienia funkcjonowania rodzinnych domów dziecka. W tej części pracy sformułowano zasadnicze, z perspektywy analizowanego problemu, pytania badawcze: 1) Jakie znaczenie ma porozumiewanie się w procesie budowania, podtrzymywania i przekształcania relacji w rodzinnym domu dziecka?;

2) W jaki sposób zaspokajane są potrzeby podopiecznych przez pracowników rodzinnych domów dziecka i jakie ma to znaczenie dla kształtowania się relacji?;

3) Jakie działania podopiecznych i pracowników zakłócają relacje społeczne w rodzinnym domu dziecka?;

4) Jak wygląda proces profesjonalizacji pracownika w rodzinnym domu dziecka i jakie ma on znaczenie dla budowania relacji z podopiecznymi?.

Rozdział trzeci składa się z analizy uzyskanych wyników badań. W części tej dokonano interpretacji funkcji komunikacyjnych, omówiono tematy dotyczące: sensu i znaczenia komunikowania się w rodzinnym domu dziecka. Ukazano wpływ umiejętności interpersonalnych na budowanie relacji pomiędzy pracownikami a podopiecznymi rodzinnych domów dziecka, które wymagają znacznego zaangażowania się i wczucia w sytuację podopiecznych.

Dalsza część pracy empirycznej dotyczy konstruowania „rzeczywistości” rodzinnych domów dziecka. Zwrócono tutaj uwagę na znaczenie informacji dotyczących biografii wychowanka, które są istotne z punktu widzenia realizacji zadań opiekuńczo-wychowawczych. Podkreślono również specyfikę więzi łączących podopiecznych z opiekunami. Opisano również wewnętrzną strukturę rodzinnych domów dziecka, czyli obowiązujące reguły, zasady, rytuały i zwyczaje, a także system wartości i sposoby realizacji potrzeb podopiecznych. Analiza tej części ukazuje zależności pomiędzy realizacją potrzeb wychowanków, panującą atmosferą w rodzinnym domu dziecka a budowaniem relacji społecznych.

Rozdział czwarty, koncentruje się na opisie czynników zakłócających relacje w rodzinnym domu dziecka. Część ta przedstawia zmienność relacji interpersonalnych, które mogą ulec sytuacyjnemu załamaniu oraz ujawnić działania podopiecznych prowadzące do zaburzenia relacji społecznych. Atmosfera, w której przebiegają relacje między partnerami, mogą się charakteryzować skrajnościami od przesadnej aktywności w tym agresji i autoagresji

do zupełnie bierności i wycofania, a także wytworzenia postawy roszczeniowej wobec pracowników. To z kolei może doprowadzić do wykształceniem się postawy zdystansowania hamującej rozwój relacji partnerskich. Analiza tej części ukazuje konsekwencje długo utrzymującego się stresu w miejscu pracy, który może doprowadzić do wypalenia zawodowego i popełniania błędów w opiece nad dziećmi.

Rozdział piąty ukazuje przebieg procesu socjalizacji i wychowania pracowników i podopiecznych rodzinnych domów dziecka, oraz proces stawania się „wychowawcą profesjonalnym” w swoim zawodzie. Rodzinny dom dziecka jest nie tylko miejscem życia i pracy, ale także przyjmowania roli podopiecznego i nabywania umiejętności zawodowych pracowników. Analiza tej części pozwala sformułować wnioski odnośnie skuteczności opiekunów.

Na podstawie wybranej literatury przedmiotu, analizy badań wtórnych oraz własnych doświadczeń badawczych, autorka formułuje wnioski z badań i odpowiada na pytania zasadnicze. Rozprawę zamyka bibliografia zawierająca pozycje zwarte, artykuły naukowe, akty prawne i inne źródła oraz aneks.

Abstract

The presented doctoral dissertation discusses the issues of the process of establishing, maintaining and transforming relations between employees and the charges of foster family homes. The aim of this work is to show the internal structure of the foster family home environment and the diverse relations between the employees and the charges of this institution. The dissertation consists of an introduction, theoretical chapter, methodological and empirical chapter, conclusion, bibliography and appendix.

The first chapter is theoretical in nature, presenting the main concepts related to foster care that may be useful for an appropriate definition of the problem. The second part presents four forms of foster family care, i.e. adoption, foster family, children's villages and foster family homes. This chapter also presents the genesis and evolution of foster family homes from a historical perspective, which enables a more detailed and more systematic analysis of the emergence of family forms of foster care, including foster family homes.

The third part of the theoretical work presents the obligations and expectations towards foster family homes in light of current legal acts. The basis for considerations are, first of all,

legal acts regulating the functioning of foster family homes, in particular - the Act on supporting the family and foster care of June 9, 2011. Verification of the current acts of law, helps to understand the changes taking place in the reorganization and reformation of foster care in Poland.

The last part of the theoretical chapter discusses the foster family home as a place (space) of interpersonal relationships that has consequences for the socialization and upbringing of the foster child. It presents selected needs of an orphaned child, interpersonal communication in different periods of the charge's life and the way of creating relationships and strengthening ties in the foster family home. The analysis of this part allows for a more detailed understanding of how the foster family home works.

The second chapter concerns the methodological assumptions of own research in which the qualitative paradigm (the method of individual cases) with the use of the free interview technique, participant observation and analysis of existing documents were used. In order to understand the functioning of foster family homes, to reveal social processes and observe the behavior in the everyday life of employees and charges, and above all, to ensure higher quality of research, the triangulation method was used. In this part, answers were sought to basic questions such as:

- 1) What is the importance of communication in the process of establishing, maintaining and transforming relationships in the foster family home?
- 2) How are the needs of the charges met by employees of foster family homes and what is the significance of forming these relationships?
- 3) What activities of the charges and employees disrupt social relations in the foster family home?
- 4) What is the process of professionalization of the educator in the foster family home and what is its significance for establishing relationships with the charges?

The third chapter consists of the analysis of the obtained research results. This part presents the analysis of communication functions, and discussion of the sense and importance of communication in the foster family homes. The analysis of this part shows the impact of interpersonal skills on building relationships between employees and children in foster family homes, which require significant involvement and empathy with the charges.

The rest of the empirical work concerns the construction of the “reality” of foster family homes. It includes the discussion of the reconstruction of the child’s biography - health, family situation, time and places where the child stayed before. The extent to which the care and educational tasks will be accomplished will depend on the information obtained about the charge. Also, empathy, compassion and patience present in the relationship between the employee and the child may gradually lead to the formation of bonds that take on the characteristics of a family. The next part shows the internal structure of foster family homes, i.e. the applicable rules, rules, rituals and customs, as well as the system of values and ways of meeting the needs of the charges. The analysis of this part shows the relationship between meeting the child’s needs, the atmosphere in the foster family home and building social relations.

Chapter four focuses on the description of factors disturbing relationships in the foster family homes. This part presents the variability of interpersonal relationships that can breakdown and reveal the activities of the charges leading to the disturbance of social relations. The atmosphere in which relations between partners take place can be characterized by extremes, from excessive activity, including aggression and selfaggression, to complete passivity and withdrawal, as well as creating a demanding attitude towards employees. This, in turn, may lead to the development of a distancing attitude that inhibits the development of partnerships. The analysis of this section shows the consequences of long-term stress in the workplace, which can lead to a burnout and childcare mistakes.

The fifth chapter presents the process of socialization of charges and employees of foster family homes, and the process of becoming a "professional educator" in their profession. A foster family home is not only a place to live and work, but also to assume the role of a charge and acquire professional skills of employees. The analysis of this part also shows the expectations as to the effectiveness of caregivers' work in a foster family home.

Based on the selected literature on the subject, the analysis of secondary research and own research experience, research conclusions were formulated and the main questions were answered. The dissertation is closed with a bibliography containing articles, scientific articles, legal acts and other sources, as well as the appendix.

